

- Áland, stýrisskipanin og søga

(Framhald)

Tað er Álands »Magna Carta«, málforandi í teim einstöku sundurbýtingunum. Tað verður sligið fast í sjálvstýrisslóginu, at Áland er »eittmálsligt« svenskt. Sostatt eru eingi t. d. eingi vegskiltir og almennar leiðbeiningar á finskum máli.

Tað kann soleiðis vera sagt um Áland, at tað er eitt sjálvstýrandi samfelag við hægri skipan við tjóðskaparligum fólkaflakki, við egnari fólka- valdri umboðan og egnum sentralstýri innan ríkisfelags- skipan við Finnland. Hetta svarar til hugtakið »Landskapet Åland«. Sama øki kann eisini verða nevnt: »Länet Åland«, sum sipar til eitt samfelag við minni myndugleika, heilt undirlagt centralstýrið í ríkinum. Tað vil siga, at størsti parturin av teimum uppgávum, sum vanligja hoyra undir eitt »Län« (Næstan tað sama sum eitt amt) viðvíkjandi Álandi verða latnar til »landsskapsforvaltningin« við »Landskaps« stjórnini sum fremjandi vald, t. v. s. í praksis: álendska stjórnin, sum er samansett av 7 limum (ráðharrar) við »lantrådet«, leiðandi statstænastumanni sum ovasta stjórnarleiðara, sum nú er Martin Isakson. Starv hansara er haraftir eitt álitisstarv. Hann hevur einar hálvt hundrað embættismenn við serútbúgving viðvíkjandi fakligari vitan at ráða yvir.

Lóggávuvaldið á Álandi, fólkavalda parlamentid verður nevnt: »landstinget«. Fyrstu ferð tað kom saman var 9. juni 1922. Dagurin verður hildin hvørt ár sum frælsis- ella tjóð-

ardagur Álands. Hann er at meta við grundlógardagar ella frælsisdagar hjá øðrum tjóðum.

Landstingið hevur sjálvt valt at arbeiða eftir somu reglum sum eittkamartingið í Finnlandi. Har eru 30 limir. Núverandi tingformaður er bankastjórinn Thorvald Eriksen í Mariehamn.

Tað politiska lívið hevur ikki tikið seg nógv fram. Valorganisasið »Ålands Samling« hevur sum høvuðsendamál at varðveita svenska málið og fremjanina av sjálvstýri, men hevur ongur sosialar og samfelagsfíggarligar broytingar á skránni hjá sær. Í hesum bólk eru tí ógviliga ymiskar hugsjónir. 29 av »Ålands Samling« eru limir í landstinginum, ið sum sagt hevur 30 tingmenn. Nr. 30 er fólkaðemokrat, t. v. s. partapolitiskur í veruleikanum. »Länstyrelsen« er undir finska innanríkisráðnum. Oddamaðurin har er landshövdingurin Tor Brenning, sum hevur einar 10 tænstumenn undir sær.

Fólkið á Álandi hevur eini serlig lokal-tjóðskaparlig samfelagsrættindi, nevnd »Ålandsk hembygd rätt«, sum er treytað av, at tú hevur búið á Álandi tey seinastu 5 árinu uttan slit. Hesin »hembygd rätt« er treytin fyri valrætt og valberi bæði við landstingsval og kommunuval á Álandi.

Hesin »hembygd rätt« ger seg eisini galdandi á annan hátt, ja, í flestu forum grundarlagið fyri at reka eina vinnu, og fyri at ognar sær fastan eigindóm á Álandi. Og alt er til tess at verja tjóðskapin. Tann, sum

hevur ognad sær hesi samfelagsligu rættindi, hevur ikki verndarskyldu, uttan so at hann er tilfluttur eftir at hava fylt 12 ár. Hóast tjóðskapurin er treytað leysur, skulu álendingar kortini gjøgnum skattin lata fíggarligan stuðul til finsku verjuna.

Á finska ríkisdegnum í Helsingfors er valdur álendskur umboðsmaður, nevnliga Evald Häggblom, lærari úr Mariehamn. Sum vit siggja, er stýris-

skipanin sera væl umhugsad og væl gjøgnumarbeidd við tí í hyggju at hava eitt sjálvstýrið inneftir og við at halda fast um Finnlands suverenitet úteftir.

Drúgt og hart var stríðið til tess at vinna álendska flagginum viðurkenning, men tað eydnaðist so í 1954. Tað er sum tað svenska, men við einum reyðum krossi inni í tí gula. Blátt og gult vóru eisini teir gomlu vápnalitirnir á Álandi —

reytt og gult — eru vápnalitirnir hjá tjóðveldinum Finnlandi. Krossmerkið er felags fyri allar norrønu tjóðirnar. Hann er tekin um eina felags livsáskoðan, sum er røttfest í kristnari mentan. Søga álendinga, sum ikki hevur verið spart fyrri hart stríð, hevur lært teir, at seta stóran pris uppá tað norrøna samarbeiðið, og vinir hjá tí fria sjálvstøðuga Álandi gleða seg um, at sjeypda norrøna fólkið við umboðan í Norrønna Ráðnum, fær eitt ynski uppfyllt, eitt ynski, sum í mong ár hevur verið brennandi fyri álendingar.

(Endað)

FÆRØSK MARGARINE

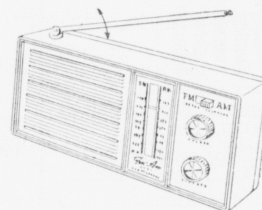
Vita No 1

VITAMINISERET

FÆRØSKT PRODUKT

FINT PRODUKT

CONION ferðaradio

Millumbylgja við Tórshavn-Radio. — FM bylgju umráði. Útvarpið byrjar at senda FM í summar.

Við tasku og oyraproppi. — Prisur: 228,00 kr.

RADIOBÚÐIN, Runavík, tlf. 7008

RADIO-EL Tórshavn, tlf. 1397

FØROYA

BANKI

banki FØROYA

Loyvið nøkrum fáum bátum undir eftirliti at trola á landleiðini

Vit eru av tí áskoðan, at loyvi eigur at verða givið nøkrum fáum bátum undir eftirliti at nýta trol á landleiðini inn móti 6 fjórðingum úr landi, einar 3-4 mánaðir á sumri, sigur Jákup Sverri Joensen, fiskifrøðingur, í frágreiðing um fiskiroyndir við trol á sumri 1969

Verður hugsad um fiskastovnin undir Føroyum, er tað sjálvandi umráðandi, at vit fáa so nógv burtur úr hesum stovni sum møgulegt, ella at vit veida so nógv, sum stovnurin sum heild tolar — og heldur ikki meira. Hetta rópa menn eina optimala veiðu.

Vit kunnu ikki einsamallir gera av, hvussu veitt verður á øllum landgruninum undir Føroyum. Bert á landleiðini ráða vit sjálvir og kunnu m. a. gera av, hvør fiskireiðskapur skal vera loyvdur her. Tó mugu vit ansa eftir, at teir reglur um meskavidd og minstamat o. t.,

ið ásettir eru í konventiónini fyri landnordingspartin av Atlantshavinum, vera hildnar.

Sum kunnugt varð landleiðin munandi økt í 1964, tá fiskimarkið var sett til 12 fjórðing- ar. Á landleiðini er ikki loyvt at veida við trol. Her verður tí bert at kalla bert roynt við húki. Halda vit fram við hesum, verður helst ongantíð talan um eina optimala veiðu. Summi fiskasløg sum t. d. toskur, hýsa, brosmo og kalvi kunnu kanska veidast optimalt við línu. Men so eru onnur fiskasløg, sum at kalla als ikki kunnu veidast við húki. Teir

meist vírdismiklu av hesum eru tunga, reyðsprøka og havtaska.

Hetta, at bert nakrir av gagnfiskunum verða veiddir, sum nú á landleiðini hjá okkum, fer helst at gera og hevur longu fært við sær, at teir fiskar, ið verða ikki veiddir, nærast nógv. Tungu og reyðsprøka liva partvis av somu botndýrum sum hýsa. Tí kann ein siga sær sjálv- um, at tað verður ikki heldugt fyri hýsunu, um vit fáa eina ovskipan av hesum báðum flundrufiskum. Havtaskan er sera slúkin fiskur. Í maganum á henni finna vit stóra hýsu, tosk, tungu og aðrar gagnfiskar. So tað er ikki lítið, hon tekur av fiski um árið. Tí man tað ikki vera gott fyri stovnin av gagnfiskum, um havtaskan nor- ist ov nógv.

Væl er til av tungu undir Føroyum, og nörd er hon, síðani fiskimarkið varð slutt út. Hon verður veidd av bretskum trol- arum, og fingur teir í árunum 1954—63 1,005 tons í miðal um árið. Men eftir útflytanina av fiskimarkinum veida teir munandi minni. Í árunum 1964 —68 var miðalveða teirra bert 472 tons árliga. Og kemur hetta

av, at meginparturin av tunguni er at finna innan fyri fiskimark- ið serstakliga á sumri. Her verður hon ikki veidd, og tí er stovnurin munandi vaksen tey seinastu 5 árinu. Eisini er tung- an vörðin størri seinnu árinu. Í 1961 vistu kanningar, at hon var 30 cm í miðal, meðan hon í 1969 var 36 cm.

Nakað av reyðsprøku er undir Føroyum. Bretskir trolarar veida um 300 tons um árið, heldur meira seinastu árinu. Stovnurin er vaksandi, tí hon verður ikki veidd á landleiðini. Reyðsprøkan er viðgongdari enn tungan, tí ger noringin á landleiðini tað, at veidast kann meira eisini uttanfyri sjómærð. Eisini reyðsprøkan er vörðin størri seinnu árinu. Í 1961 var hon 45 cm í miðal og í 1969 53 cm.

Nógv er til av havtasku á okkara leiðum. Undan 1964 veiddu útlendskir trolarar um 800 tons árliga, men aftaná útflytanina av sjómarkinum er veidan minkað niður í 500 tons árliga. Og kemur hetta av, at stórir partur av havtaskuni er á landleiðini. Tað framgongur eisini skilliga av royndartroling-

ini við Jens Chr. Svabo, at stovnurin er vaksen munandi seinastu árinu.

Trolroyndirnar við Jens Chr. Svabo seinnu árinu og við Nýgvnesi og Grunnabardi í 1969 vísa, at nógvur fiskur kann veidast á landleiðini við trol á sumri. Sum nevnt royndu Nýgvnes og Grunnabardi nógv mest uttan fyri 6 fjórðing- ar úr landi.

Tá roynt varð innan fyri 6 fjórðingum, varð mest roynt á sandgrynnum, har nógvur silda- fiskur stóð. Tað er royndur lutur, at hesin fiskur, ið stendur stappaður av nebbasild, tekur ikki væl húk, serstakliga ikki á línu. T. d. kann nevnt, at seinast í juli 1969 frættist av Eiði, at bátarnir vóru rýmdir av Botnalæiti vegna fiskaløys. Fyri at kanna hetta tók Nýgv- nes nokkur hálvi við trol á hesi leið, og har var óføra nógv til av toski. Hann tók bara ikki — hvørki línu ella snori (snellu).

Eftir uppfatan okkara verður ov lítið veitt av hesum fiski, ið stendur so høgliga á sumri. Tá hann hevur etið seg stóran og feitan her, rýmur stórir partur av honum út um sjómærkið,